

Du skal ikke dømme i egen sak

Gjennomgang av regler om habilitet for HFK

Bergen, 16. februar 2015

Eirik Bjørhusdal, Deloitte Advokatfirma AS
Silje Sivertsen, Deloitte AS

Habil, inhabil - gild, ugild - nøytral

I politikken behøver man ikke å være inhabil selv om man ikke har forstand på politikk

Otto Ludwig (tysk forfatter)

- Habil, pålitelig, en man kan stole på
- Inhabil, upålitelig, som ikke er nøytral

- «Generell» inhabilitet
  - Regler som utelukker noen fra å inneha verv eller stilling for å sikre upartiskhet/nøytralitet
  - Eksempel kommuneloven § 77 – kontrollutvalget
    - 1. Kommunestyret og fylkestinget velger selv et kontrollutvalg til å forestå det løpende tilsyn med den kommunale og fylkeskommunale forvaltning på sine vegne. [..]*
    - 2. Utelukket fra valg er ordfører, fylkesordfører, varaordfører, medlem og varamedlem av formannskap og fylkesutvalg, medlem og varamedlem av kommunal eller fylkeskommunal nemnd med beslutningsmyndighet, medlem av kommuneråd eller fylkesråd og ansatte i kommunen eller fylkeskommunen.*

- «Spesiell» inhabilitet
  - Regler som skal sikre upartiskhet/nøytralitet i den enkelte sak

Agenda

Bakgrunn og formål med regler om inhabilitet

Rettskilder

Rettslige utgangspunkt

Automatisk inhabilitet

Inhabilitet etter forholdene

Avledet inhabilitet

Unntak

Mulige konsekvenser ved regelbrudd

Bakgrunn og formål med reglene om inhabilitet

Plumbo-Lars Erik unnlot å melde seg inhabil og Spellemann-juryerte plate han er med på selv Vil ikke svare på om han stemte på plata.

20. januar 2015, kl.21:54

Utvalg

Plumbo-vokalist Lars Erik Blokkhus er kreditert som vokalist og låtskriver på Anne Nørdstis siste album «Danser i måneskinn».

Samtidig har han også sittet i juryen som nominerte og vurderte den samme plata til årets Spellemannpris i kategorien dansband.

Plumbo-vokalist Lars Erik Blokkhus har dermed ikke opptrådt korrekt etter regelverket alle jurymedlemmer må forsikre seg til.

Da Spellemannprisene ble delt ut på lørdag, var det imidlertid Dænsbændet som stakk av med den gjeve bronsjeharpa i kategorien dansband, der Nørdsti var nominert.

Hensyn bak reglene

Partenes rettssikkerhet

- Sikre at den som behandler saken ikke legger vekt på personlige forhold
- At det blir fattet mest mulig riktig avgjørelse

Publikums tillit

- Sakene skal behandles på en upartisk og objektiv måte
- Forvaltningens legitimitet i befolkningen

Hensynet til den enkelte tjenestemann

- Rett og plikt til å trekke seg fra saken

Motstridende hensyn

- Praktiske problemer
- Hensynet til en forsvarlig saksbehandling

Smith-Sivertsens eiendommer kan lamme byrådet

Martin Smith-Sivertsen eier så mye eiendom i Bergen sentrum at både han og administrasjonen kan få trøbbel dersom han blir ny byrådsleder.

18.aug. 2014

Utvalg

Jussprofessor Jan Fridthjof Bernt ved UiB sier det vil kunne oppstå utfordringer knyttet til Smith-Sivertsens habilitet, blant annet i forbindelse med reguleringsaker som angår familieselskapet hans. Blir Smith-Sivertsen inhabil som leder av selskapet, eller noen styrer han deltar i, kan verken han eller noen i administrasjonen på rådhuset fatte vedtak i disse sakene, sier Bernt. Som leder for byrådet er han øverste leder for administrasjonen, og alle ansatte der er underordnet ham. Dermed kan ingen i administrasjonen fatte vedtak i saker som berører ham eller selskapet hans, sier han. Dette må vurderes konkret fra sak til sak. Noen plansaker kan ha vesentlig betydning for selskapet hans og utnyttelsen av eiendommene. Andre vil ikke ha det, selv om de angår områder der han har eiendommer.

” *Det er klart at byrådet må kunne ha meninger om Bergen sentrum selv om jeg eier eiendommer. Det må jo være lov å ha en jobb i næringslivet, og så gå inn i politikken*

Martin Smith-Sivertsen

Rettskilder

Lovgivning - utvalg

- **Forvaltningsloven (fvl.) § 6**
- **Kommuneloven § 40 nr. 3**
  - *Om inhabilitet gjelder reglene i forvaltningsloven kap. II, med følgende særregler...*
- **Sosialtjenesteloven § 41**
  - *Forvaltningsloven gjelder med de særregler som er fastsatt i loven her...*
- **Plan- og bygningsloven § 1-9**
  - *Forvaltningsloven gjelder med de særlige bestemmelser som er gitt i denne loven...*
- **Ligningsloven § 3-8**
  - *Ugild til å delta i ligningsmyndighetenes forberedelse og avgjørelse av en sak er en tjenestemann eller valgt, oppnevnt eller engasjert person når..*
- **Domstolloven 6te kapital**
  - egne strenge regler, samme «lest» som forvaltningsloven
- **AS/ASA lov, begge § 6-27**
  - *(1) Et styremedlem må ikke delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har slik særlig betydning for egen del eller for noen nærstående at medlemmet må anses for å ha fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse i saken. Det samme gjelder for daglig leder.*
  - *(2) Et styremedlem eller daglig leder må heller ikke delta i en sak om lån eller annen kreditt til seg selv eller om sikkerhetsstillelse for egen gjeld.*

Fvl. og kommuneloven

- De **alminnelige reglene** om inhabilitet for den offentlige forvaltning er gitt i forvaltningsloven kap II
- Kommuneloven § 40 nr. 3 har **enkelte særregler** om inhabilitet **for folkevalgte og ansatte** i kommuner og fylkeskommuner

Rettslige utgangspunkt

Sykehusbråket fortsetter: Partifeller i Kristiansund mener Høie er inhabil. Men helseministeren er bestemt på å legge fram sin beslutning i morgen.

18. desember 2014

Utvalg

Det er Tidens Krav og Romsdals Budstikke som melder at en advokat anser helseminister Bent Høie for å være inhabil. De viser til en pressemelding fra Kristiansund Høyre. Høie selv avviser dette.

- Jeg anser meg som habil i denne saken. Dette har vært en lang og svært krevende prosess over mange år. Det er viktig for meg at vi får tatt en avgjørelse slik at vi får et nytt og moderne sykehus i denne regionen, sier han i en epost fra departementets presseavdeling til Dagbladet.

- Her nekter Høie å svare på hva han har gjort og sagt. Til og med i Stortinget. Da kan man jo ikke ha tillit til upartiskheten, vi forventer åpenhet, skriver Kristiansund Høyre i sin pressemelding.

Lokallaget henviser til styremøtet i Helse Møre og Romsdal hvor det kom fram anklager om utidig press og innblanding i saksbehandlingen fra Helse Midt-Norge, og vil ha en utsettelse av beslutningen.

Hvem omfattes av inhabilitetsreglene?

- «Offentlig tjenestemann» fvl. § 6 (1)
- «Embetsmann eller en som er ansatt i statens eller kommunens tjeneste» fvl. § 2 (1) bokstav d
- «Enhver annen som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan» fvl. § 10

Hvilke organ faller inn under ordlyden?

«Et hvert organ for stat og kommune» fvl § 1

- Kommunale foretak, vertskommuner og interkommunale styrer med hjemmel i **kommuneloven § 27**
- Folkevalgte og politisk utpekte organer; kommunestyre, fylkesting, regjering og direktoratstyrer
- Offentlige utvalg
- Interkommunale selskaper
- Stortingsvalgte og stortingsoppnevnte medlemmer av råd, styrer e.l.
- Offentlige skoler, statskirkeorganene mm.

I hvilke tilfeller kan en offentlig tjenestemann være inhabil?

«Å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe avgjørelse i en forvaltnings sak» **jf. § 6 (1)**

- «tilrettelegge grunnlaget»
  - Herunder innstillinger, uttalelser i saken
  - Ikke (ren) administrativ hjelp

- «avgjørelse»
  - Omfatter i alle fall vedtak, enkeltvedtak og forskrift
  - Men også mer
    - Kommersiell avtale, beslutning om kjøp/valg av leverandør
    - Unnløst, typisk unnløst å rette krav mot nærstående

Part

- «part, person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder», fvl. § 2, første ledd bokstav e)
- «person»
  - omfatter også juridisk person
- «retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder»
  - konkret vurdering
  - favner videre enn den som vedtaket mv. formelt retter seg mot
  - ikke så omfattende som ift. klagretten – rettslig klageinteresse

Hvordan håndtere habilitetsspørsmål?

Avgjør selv

- Tjenestemann avgjør selv om han/hun er inhabil
- I kollegiale organer er det organet selv som treffer avgjørelse om et medlem er å anse som inhabil
- Vedkommende plikter å si i fra om forhold som gjør eller kan gjøre han/henne inhabil
- Vedkommende medlem skal fratre og deltar ikke i avgjørelsen
- Skal fortrinnsvis innkalles vararepresentant som skal delta ved behandlingen av habilitetsspørsmålet
- Hvis organet finner at vedkommende er inhabil, trer vararepresentant inn
- Det skal protokolleres når et medlems habilitet er vurdert, jf. kommuneloven § 30 nr. 4
  - Avgjørelsen er ikke et enkeltvedtak, dvs. at kap. IV – VI i fvl. ikke gjelder
- Ikke plikt til å begrunne avgjørelsen og ikke klageadgang

Hva gjør man når man er inhabil?

Inhabil – fratre ved behandling av saken

- Man skal fratre fra tilrettelegging og behandling av saken
- Man skal forlate plassen sin lokalet
  - Når et medlem av et utvalg er inhabil, skal vedkommende forlate sin plass i lokalet
  - Dersom møtet holdes for åpne dører, kan vedkommende ta plass som tilhører
- Gruppemøte
  - Det må anses som svært uheldig om en person deltar i den forutgående partipolitiske behandling av en sak vedkommende vil være inhabil til å behandle som medlem av utvalg eller kommunestyre

Sivilombudsmannen uttalelse i brev 21.12.12. (sak 2011/2496)

- *«Selv om As bidrag kan syntes både perifer og begrenset i forhold til den konkrete avgjørelsen i saken, har A bidratt med egne vurderinger. As bistand strekker seg således utover ren kontorteknisk bistand eller bistand til helt kurante avgjørelsene som omtales i forvaltningsloven § 6 fjerde ledd.»*
- *«Klagerne anførte at A hadde eller kunne ha økonomisk interesse i at grise fjøset. A har avvist dette og det er grundig redegjort for hvorfor så ikke var tilfelle.»*
- *«Slik jeg ser det, ville det nok vært en fordel om A hadde «veket sete» til fordel for en annen saksbehandler. Dette ville vært en uangripelig avgjørelse og egnet til å styrke tilliten til kommunen som forvaltningsorgan. Jeg har likevel ikke grunnlag for slå fast at A rettslig sett var inhabil*

Automatisk inhabiliter

Inhabil

Automatisk inhabil etter § 6 første ledd:

- Er part i saken
  - Er i slekt eller svogerskap med part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken
  - Er eller har vært gift, er forlovet med eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til en part
  - Er verge eller fullmektig for en part
  - Er leder el. har ledende stilling i, eller er medlem av styret eller bedriftsforsamling for
    - et samvirkeforetak eller en forening, sparebank el. stiftelse som er part i saken, eller
    - et selskap som er part i saken. Det gjelder likevel ikke for person som utfører tjeneste eller arbeid for et selskap som er fullt ut offentlig eid og dette selskapet alene eller sammen med andre tilsvarende selskaper eller det offentlige, fullt ut eier selskapet som er part i saken.
-
- Inhabilitetsgrunner etter første ledd – tjenestemann/folkevalgt **skal** fratre

Kommuneloven om habilitet

Særregler om inhabilitet i kommuneloven § 40 nr. 3

- Inhabilitet inntreer ikke ved valg til offentlige tillitsverv eller fastsetting av godtgjøring for slike verv
- Deltakelse som ansatt ved behandling av en sak, medfører inhabilitet ved behandling av samme sak som folkevalgt
- Unntak; årsbudsjett, økonomiplan, kommuneplan, regional planstrategi og regional plan
- Deltakelse som ansatt eller folkevalgt ved behandling av en sak i underinstans, medfører inhabilitet ved behandlingen av samme sak i klageinstans
- Avledet inhabilitet – en direkte underordnet en inhabil ansatt er også inhabil ved behandling og saksforberedelse av klagesak

Inhabilitet etter forholdene

23. mai 2013

- Blir ikke inhabil av søksmål

– Ansatte kan ikke sette rådmannen på sidelinjen i sak om eget arbeidsforhold ved å gå til søksmål, sier jusprofessor Jan Fridthjof Bernt i en kommentar til granskingssaken i Halden.

Utvalg

En av landets fremste habilitetsekspertter kan ikke se at rådmann Gudrun H. Grindaker i Halden er inhabil til å igangsette og lede granskingen av byggesaksleder Asbjørn Montelius, selv om han har saksøkt henne for det han oppfatter som ærekrenkelser. Det er Montelius' advokat Helge Skaaraas som hevder dette i et brev til kommunestyrets medlemmer.

– Normalt vil det ikke være mulig for den som er i tvist med en kommune, å få rådmann kjent inhabil på grunn av hennes tjenestehandlinger i saken. Det skal ikke være mulig å bruke søksmål til å skyve ut en rådmann eller andre tilsatte man er misfornøyd med. Da ville det vært altfor lett å lamme kommunens administrasjon, sier Bernt til Kommunal-Rapport.no.

– Dette er et forsøk på å sette hele kommuneledelsen sjakk matt. Hele saken er snudd på hodet. Vi politikere skal ikke inn i personalsaker. Det er rådmannen som skal ta seg av dem, sier ordføreren, som ikke kan se at han selv, rådmannen eller andre er inhabile.

Inhabil etter forholdene

etter § 6 annet ledd

- Når det foreligger andre **særegne forhold** som er **egnet til å svekke tilliten** til hans upartiskhet
- Særegne forhold kan være
  - Forhold av samme art som 1.ledd bokstav a –e (annet slektskapsforhold, samboere) - forhold av en annen art enn de som er nevnt i første ledd
  - Spesiell interesse i sakens utfall
  - Konkurransforhold
  - Økonomisk interesse i utfall av saken
  - Andre former for interessefellesskap eller interessemotsetninger (vennskap, fiendskap)
- Blant annet skal det legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære **særlig fordel, tap eller ulempe** for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til
- Enkel og lite skjønnspreget sak vs. vanskelig og viktig sak
- Effektivitetshensyn – kan tjenestemannen erstattes?
- Inhabiliteringssigelse – kan få betydning i tvilstilfeller

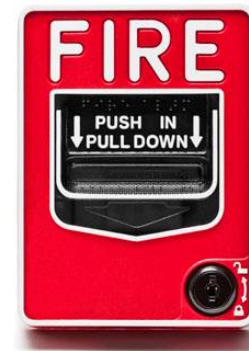
Vurderingsmomenter

«egnet til å svekke tilliten til (tjenestemannens) upartiskhet»

- Objektiv vurdering

«særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til»

- Et vurderingsmoment
- Naboforhold
- Konkurransforhold
- Interessefellesskap/interessesmotsetning
- Ekteskap, slektskap, vennskap
- «Særlig» – særinteresse i avgjørelsen
- Almennelige interesser
- Folkevalgte

Tidligere befatning med saken

Domstolloven §106 nr. 8

- Strengere regler enn etter fvl.

Forvaltningsloven § 6

- Sterkt engasjement for en bestemt løsning

Kommuneloven § 40 nr. 3 bokstav b og c

- Kommunalt ansatte som «i denne egenskap har medvirket ved tilretteleggelsen av grunnlaget for en avgjørelse, eller ved tidligere avgjørelse i samme sak», er inhabile når saken deretter behandles i et folkevalgt organ som de er medlemmer av
- «Ansatte eller folkevalgte som var med på å treffe det påklagede vedtak, eller som medvirket ved tilretteleggelsen av grunnlaget for dette » automatisk blir inhabile ved behandlingen av en klagesak etter fvl. § 28

Tord Lien inhabil i saker om TrønderEnergi

Olje- og energiminister Tord Lien (Frp) er inhabil i alle saker som berører selskapet TrønderEnergi.

26.11.2013

Utvalg

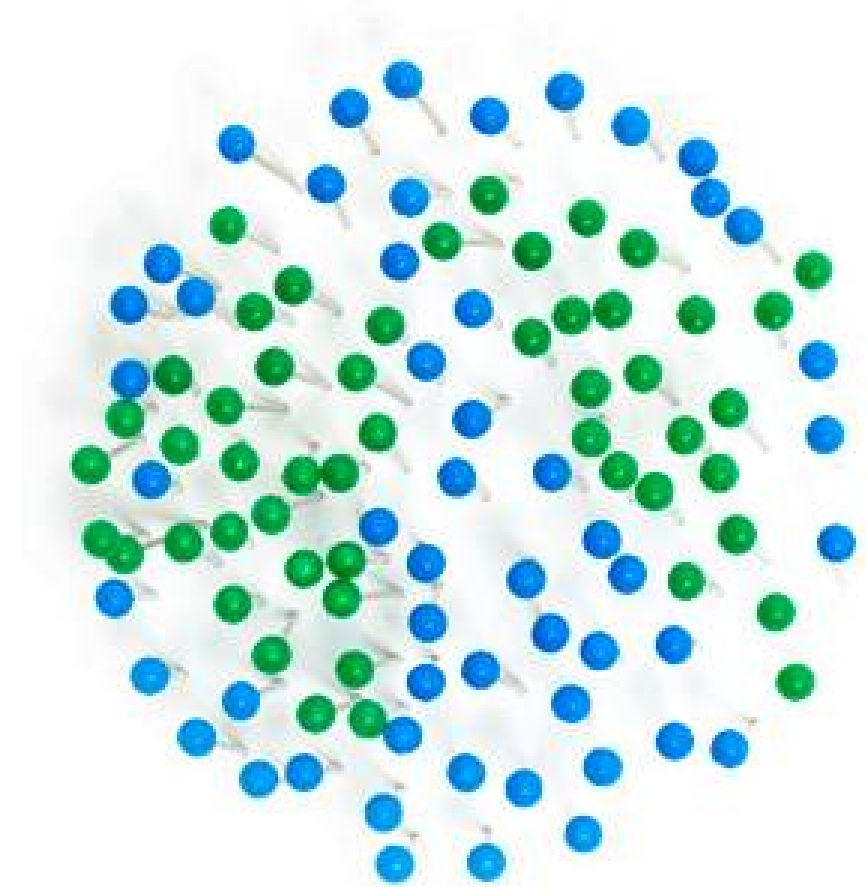
Tord Lien var tidligere direktør for informasjon og samfunnskontakt i TrønderEnergi og ba derfor lovavdelingen vurdere sin habilitet.

Lovavdelingen påpeker at det har gått kort tid fra Lien fratrådte stillingen, og mener det tilsier at olje- og energiministeren er inhabil i alle forvaltningssaker hvor TrønderEnergi er part.

Det er også nærliggende å anse olje- og energiministeren som inhabil i saker hvor TrønderEnergi ikke formelt er part, men hvor avgjørelsen må antas å medføre en særlig fordel, tap eller ulempe for selskapet, heter det i en pressemelding.

Det gis ikke noe eksakt svar på hvor lenge Lien vil være inhabil i disse sakene, men lovavdelingen mener en karanteneperiode på seks måneder kan danne et utgangspunkt.

Avledet inhabilitet

Avledet inhabilitet

Etter § 6 tredje ledd – avledet inhabilitet

- Er en tjenestemann inhabil, kan «avgjørelse i saken heller ikke treffes av en direkte underordnet tjenestemann i samme forvaltningsorgan.»
- Kan ikke treffe «avgjørelse» i saken.
- Regelen gjelder bare de som er direkte underordnet den inhabile.

Ekspert på offentlige anskaffelser:
- Anundsen kan være inhabil
Justisministeren: - En absurd påstand
Ap og Sp: - Hans rolle må avklares

(VG) 26.06.2014 04:41

Utvalg

Justis- og beredskapsminister Anders Anundsen kan selv ha gjort seg inhabil til å avgjøre om DNA-analyser i straffesaker skal kunne utføres av private firmaer, mener en ekspert på offentlige anskaffelser.

VG skrev tirsdag om at justisminister Anders Anundsen (Frp) åpner for at private aktører kan få oppdrag med å analysere DNA-spor i straffesaker. Firmaet Gena ble pekt på som en av de aktuelle kandidatene, og justisministeren har hatt møter med Gena.

– Dersom statsråden blir inhabil, vil også departementet bli inhabilt. Anbudskonkurransen må derfor enten overføres til et annet departement, eller det må opprettes en settestatsråd for Justisdepartementet i anledning denne konkurransen.

Unntak

Unntak for kurante avgjørelser

«Ugildhetsreglene får ikke anvendelse dersom det er åpenbart at tjenestemannens tilknytning til saken eller partene ikke vil kunne påvirke hans standpunkt og verken offentlige eller private interesser tilsier at han viker sete», **fv. § 6, fjerde ledd**

- Åpenbart at intet er overlatt til tjenestemannens skjønn
- Hverken fakta eller jus byr på tvil
- **Dersom publikums tillit til forvaltningen kan svekkes, kan dette være tilstrekkelig til å begrunne inhabilitet**
- Kommuneloven § 40 nr. 3
  - *a. Inhabilitet inntreer ikke ved valg til offentlige tillitsverv eller ved fastsetting av godtgjøring o.l. for slike verv.*

Konsekvenser ved inhabiliter

Forvaltningsrettslig - saksbehandlingsfeil

«Er reglene om behandlingsmåten i denne lov eller forskrifter gitt i medhold av loven ikke overholdt ved behandlingen av en sak som gjelder enkeltvedtak, er vedtaket likevel gyldig når det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold» **fvl. § 41**

- **Vurderingstema**

- Tilhører den inhabile mindretallet?
- Flertallet, men ikke betydning hvordan den inhabile ville stemt
- Konsekvent stemmegivning i tidligere saker
- Påvirket de andre medlemmenes stemmegivning
- Dersom saken kjennes ugyldig, vil ikke avgjørelsen ha rettsvirkning og må behandles på nytt

Andre mulige konsekvenser

- Omdømme og tillit
- Erstatningsansvar
  - Arbeidsgiveransvar og regressansvar, eventuelt solidaransvar
- Straffeansvar
  - Grov uforstand i tjenesten

Oppsummering

- **Det er viktig at habilitetsreglene følges**
  - Konsekvensene av ikke å følge ved inabilitet kan være at vedtaket blir ugyldig
  - Det er ikke noe negativt å være inhabil
  - Men reglene skal ikke misbrukes for å slippe konfliktfylte saker
- **Inabilitet er ikke...**
  - Å være inhabil betyr ikke at man er inkompetent
  - Å være inhabil betyr ikke at man mistenkes for å ville ta utenforliggende hensyn
  - Å være inhabil betyr ikke at man mistenkes for å være uredelig

Kontaktinformasjon

Deloitte.

Deloitte AS
Damsgårdsveien 135
Postboks 6013 Postterminalen
5892 Bergen
Norge

Silje Sivertsen

Manager

Tel: 55 21 81 35
Mobile: 932 80 549
sisivertsen@deloitte.no

Member of
Deloitte Touche Tohmatsu

Deloitte.

Deloitte Advokatfirma AS
Damsgårdsveien 135
Postboks 6013 Postterminalen
5892 Bergen
Norge

Eirik Bjørhusdal

Advokat

Mobil: 480 42 528
ebjorhusdal@deloitte.no

Member of
Deloitte Touche Tohmatsu

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee, and its network of member firms, each of which is a legally separate and independent entity. Please see www.deloitte.no for a detailed description of the legal structure of Deloitte Touche Tohmatsu Limited and its member firms.

Deloitte Norway conducts business through two legally separate and independent limited liability companies; Deloitte AS, providing audit, consulting, financial advisory and risk management services, and Deloitte Advokatfirma AS, providing tax and legal services.

This communication contains general information only, and neither Deloitte AS nor Deloitte Advokatfirma AS is, by means of this publication, rendering professional advice or services and shall not be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.